

Микола Кордон

директор Житомирського регіонального
навчально-наукового центру з європейської
та євроатлантичної інтеграції України,
історичних наук, доцент кафедри історії
України Житомирського державного
університету імені Івана Франка.

Оборонний щит незалежної України

Статтею 17-ою Конституції України «Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України... Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей».

Відзначаючи чергову річницю незалежності України, мусимо належним чином вшанувати її захисників і задуматися, наскільки сама держава дбає про авторитет і забезпечує могутність своїх Збройних Сил.

Понад три роки Україна зі зброєю в руках відстоює свої незалежність, суверенітет, безпеку і територіальну цілісність. Проти неї з боку Російської Федерації ведеться так звана гібридна війна, яка, крім воєнних дій, включає й невоєнні інструменти: економічні, політичні, інформаційно-психологічні. Агресія Російської Федерації проти України проявилася в анексії Автономної Республіки Крим, військовому втручанні на Донбасі.

За цих умов важливого значення набуває реформа системи безпеки та оборони держави, української армії. Нова Воєнна доктрина передбачає приведення до 2020 року Збройних Сил до повної сумісності з арміями країн — членів НАТО, узгодження всієї української оборонно-воєнної системи зі стандартами НАТО.

За роки так званої демілітаризації в Україні не приділяли належної уваги оборонному сектору. Це призвело до критичного зниження рівня обороноздатності. На потреби армії виділяли недостатньо коштів, та й ті використовувалися неефективно. Оборонні бюджети були не бюджетами розвитку, а «бюджетами проїдання». Майже 80% бюджету Міністерства оборони йшло на утримання Збройних Сил, 15% — на навчання і лише 5% —

на їх розвиток. У світі ж розвиток озброєнь пішов значно далі від радянського спадку, яким досить довго користувалася українська армія.

Роком відродження української армії, безпекових органів став 2014 рік. За три роки військового конфлікту на Донбасі докорінно змінилися витрати на українську армію. Якщо на початок 2014 року витрати на оборону становили 1% ВВП, то для виконання заходів оборонної реформи на 2017 рік передбачено 64,7 мільярда гривень. Це становить майже 2,5% ВВП. Оборонне відомство фінансується у повному обсязі.

Якщо врахувати витрати на оборону і безпеку, то вони вже зараз перевищують 5% ВВП. Це відповідає стандартам провідних країн світу.

Запроваджено курс на професіоналізацію українського війська. Для її здійснення Україна нарощуватиме кількість військовослужбовців, які служитимуть за контрактом. Це одна з ознак початку XXI століття. Українська армія «контрактна» вже на 75%. Цей показник дедалі зростатиме, як і грошове забезпечення військовослужбовців. Передовсім йдеться про підрозділи, які нестимуть службу в зонах підвищеного ризику, неподалік кордону, і потребуватимуть спеціальних технічних знань, дороговартісної підготовки.

Але в будь-якому разі загальний військовий обов'язок і призов буде збережено. Це необхідно з огляду на існуючу загрозу з боку Російської Федерації. Кожне нове покоління повинно мати армійський досвід, проходити сувору військову школу.

Відправляти новачків у військові частини будуть виключно за принципом екстериторіальності. За таким принципом набирали особовий склад в СРСР. Потім від нього відмовились. Офіційна причина — з метою економії. Це сприяло переходу частини Збройних Сил України в Криму в 2014 році, укомплектованих жителями півострова, на бік Російської Федерації.

Збільшено з 18 до 20 років призовний вік, а також терміни строкової служби: для солдатів і матросів, сержантів і старшин — до 18 місяців (раніше служили рік), а для тих, хто на момент призову має вищу освіту, — 12 місяців.

Реалізуються соціальні гарантії військовослужбовців та їхніх родин. Триває робота щодо забезпечення військовослужбовців Збройних Сил, а також сімей військовослужбовців, які загинули під час проведення антитерористичної операції.

Створено, а, точніше, відновлено, Національну гвардію України — потужне військове формування з правоохоронними функціями, здатне виконувати

завдання як в умовах мирного часу, так і в режимі надзвичайного чи воєнного стану. В 2016 році створені Сили спеціального призначення Збройних Сил України як окремий рід військ. Унормовано порядок проходження служби у військовому резерві Збройних Сил України. Законодавчо встановлено чисельність українського війська — 250 тисяч військовослужбовців. Це — різке зростання.

Євроатлантична модель управління військами передбачає децентралізацію, максимальне передання повноважень середній і низовій ланкам. За стандартами НАТО основна роль відводиться молодшому офіцерському складу. Йдеться про те, що більшість завдань мають вирішуватися не у високих штабах, а командирами підрозділів у чині лейтенантів і навіть сержантів на місцях, де вимагаються розуміння обстановки та оперативність дій. Нині справа — за тямущими людьми з діловими якостями, з умінням швидко приймати рішення.

Військово-технічну модернізацію і переоснащення Збройних Сил України новітніми й перспективними зразками озброєнь забезпечує оборонно-промисловий комплекс країни. Сучасні операції виграють інтелектуали, оснащені новітніми системами зв'язку, управління військами і вогнем, могутньою високоточною зброєю. Тут є досягнення.

Україна входить до першої п'ятірки розвинених космічних держав світу. Вона володіє повним технологічним циклом створення ракетно-космічних комплексів. Вітчизняні розробки ракетно-космічної галузі не тільки відповідають світовому рівню, а й перевершують його.

За роки незалежності з чотирьох закордонних космодромів здійснено понад 140 запусків ракет-носіїв українських розробок та виробництва, виведено на навколорізноманітних орбіти понад 300 різноманітних супутників на замовлення 25 країн світу. Ракети-носії, обладнані системами управління харківського виробництва («Союз», «Протон», «Зеніт»), крім вантажів та спеціальних апаратів, вивели в космос близько 80 космонавтів. Ракетно-космічна галузь України продовжує традиції, започатковані її славетними фундаторами Олександром Засядьком, Миколою Кибальчичем, Костянтином Ціолковським, родовід якого походить з волинських дворян, Юрієм Кондратюком (Олександром Шаргеєм), Михайлом Янгелем, Валентином Глушком, Володимиром Челомеєм, Михайлом Яримовичем, уродженцем Житомира Сергієм Корольовим.

Значні можливості є й у сфері вітчизняного суднобудування. Українські суднобудівні заводи спроможні виконати будь-які замовлення на будівництво сучасних морських та річкових суден як цивільного, так і військового призначення, а також забезпечити весь комплекс ремонтних послуг. Вони здатні виробляти весь спектр бойових кораблів — від авіаносця до корвета.

Реалізуються проекти розвитку танкобудування. Україна входить до п'ятірки країн із замкненим циклом виробництва цієї надзвичайно складної техніки. В 2016 році в армію почали надходити новітні українські танки «Оплот» із системою управління вогнем, удосконаленою за стандартами НАТО. За своїми технічними характеристиками — бойовою міццю, мобільністю та захистом — танк «Оплот» не поступається американському «Леопарду» і російському Т-90. При цьому харківські танки коштують дешевше.

Наша держава має значні напрацювання у створенні військово-транспортних літаків із високим рівнем технічних характеристик. Лише сім країн світу, серед яких — Україна, володіють повним циклом проектування та виробництва літаків. Це одна з найбільш наукомістких галузей оборонно-промислового комплексу, що включає в себе розробку, виробництво і ремонт літаків, вертольотів, безпілотних літальних апаратів, а також двигунів, агрегатів і частин до них. Галузь має значний кадровий, науково-технічний і виробничий потенціали, що нині, на жаль, задіяні далеко не повною мірою.

Україна входить до десятка держав, які мають потенціал із розроблення й виготовлення найсучаснішої радіолокаційної техніки. Основна продукція — станція далекої радіотехнічної розвідки «Кольчуга-М», трьохкоординатна радіолокаційна станція «Пелікан». Їх розробник — Державна акціонерна холдингова компанія «Топаз».

Для освоєння нових технологій та розвитку промислової бази Україна експортує товари та послуги військового призначення у понад 60 країн світу. Експортується зброя, яку виробляють підприємства військово-промислового комплексу за межами державного оборонного замовлення. Такий експорт не послаблює оборону держави. Якщо не буде експорту, не буде розвитку оборонно-промислового комплексу.

Український оборонно-промисловий комплекс розвивався у кооперації з російським. Лише після кількох років війни на Сході він зміг позбутися залежності від комплектуючих країни-агресора. На сьогодні Україна виробляє 87% необхідних комплектуючих, імпорт становить 13% і він не є російським.

Допомогу в переозброєнні та реформуванні армії Україна отримує в межах конструктивного партнерства з НАТО. Найбільшими донорами нашої держави у сфері безпеки, починаючи з 2014 року, залишаються США, Канада та Велика Британія. Вони надають нам оборонне обладнання, техніку, забезпечують тренінги й спеціальні програми для військових.

Значні ресурси у підтримку України та її Збройних Сил інвестує Польща. Проводяться спільні військові багатонаціональні навчання. Створено багатонаціональну литовсько-польсько-українську бригаду.

На задоволення потреб української оборонної сфери спрямований Комплексний план допомоги Україні, ухвалений під час саміту НАТО 2016 року у Варшаві. В рамках цього плану Україна зможе отримати стільки допомоги, скільки зможе ефективно використати. Допомога надається з кіберзахисту, реабілітації поранених військовослужбовців, соціальної перепідготовки та адаптації військових, із розмінування, протидії гібридним війнам, у військово-технічній співпраці. Крім того, НАТО заохочує країни-союзниці надавати підтримку Україні на двосторонній основі.

НАТО не розглядає можливість постачання летальної зброї в Україну. Проте країни — члени Альянсу можуть самостійно визначати свою політику в цій сфері. При цьому про членство України в НАТО в найближчі роки не йдеться, оскільки вона ще не відповідає критеріям членства. Головне — це реформи. Чіткий графік змін прописано до 2020 року. Треба досягти сумісності сектора безпеки та оборони України з відповідними структурами країн — членів НАТО. Мусимо подолати значну різницю у валовому внутрішньому продукті на душу населення й у доходах порівняно з країнами — членами НАТО.

За результатами аналізу міжнародних інституцій за 2016 рік серед найчисельніших у військовому відношенні країн світу Україна перебуває на восьмому місці в Європі й на тридцятому — у світі. Завдяки спільним зусиллям військових, суспільства і влади українська армія прагне стати однією з найбоєздатніших у Європі.